

OSMANLI ARAŐTIRMALARI
IV

Neşir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
IV

İstanbul - 1984

Sahibi : ENDERUN KİTABEVİ adına İsmail Özdoğan

Yazı İşleri Sorumlusu : Nejat Göyünç

Basıldığı Yer : Edebiyat Fakültesi Matbaası

Adres : ENDERUN KİTABEVİ, Beyaz Saray No. 46

Beyazıt - İstanbul

1609'da Budin'e gelinmiştir. Lâkin bazı sebeplerden Viyana'ya dönüş aynı yılın Eylül ayı ortalarını bulmuştur.

Kitabın son bölümünü bu anlaşmaya ait Sultan I. Ahmed tarafından tasdik edilen metninden, o tarihlerde Habsburg sefaret heyetinde tercüman olarak bulunan Cenova'lı Andrea Negroni'nin İtalyanca'ya yaptığı çeviriden, yine aynı sıralarda yapılan Almanca'ya tercümesi teşkil etmektedir.

Adam Freiherrn zu Herberstein'in İstanbul sefaretine ait bu nefis çalışmanın, Osmanlı-Avusturya münasebetlerinde bir dönüm noktası teşkil eden Zsitvatorok anlaşması sonrasındaki safha kadar, Balkan ülkeleri ve İstanbul Tarihi, o devirdeki yaşayış ve düzen hakkındaki bilgilerimize de ışık tutacağına şüphe yoktur. Bu tür kaynak eserlerden faydalanma imkânını sunduğu için Dr. Karl Nehring'i kutlamak bizim için bir borçtur.

Nejat Göyünç

Valery Stojanow, *Die Entstehung und Entwicklung der osmanisch-türkischen Paläographie und Diplomatie, mit einer Bibliographie* (Osmanlı-Türk Paleografya ve Diplomatiği'nin meydana gelişi ve gelişmesi, bir bibliyografya ile), Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1983, VI-329 sahife. Islamkundliche Untersuchungen. 76. Cild.

Eser, Berlin'de Humbold Üniversitesi Toplum Bilimleri Fakültesi'nde 1981 senesinde tamamlanan bir doktora tezinin düzeltilerek yayınlanmasından meydana gelmiştir. Stojanow'un girişte belirttiği gibi, yüzyılımızın başlarında Osmanlıca pek çok belgenin yayınlanması, bunların ilmi şekilde işlenmesi imkânını da yaratmış, 1920-30 arasında da bazı iç ve dış tesirlerle Osmanlı Diplomatiği (Belge Bilgisi) bir yardımcı ilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. 1930-80 arasında ise belgelerin mahiyetini inceleme ve bunların kendilerine özgü vasıflarını araştırma çığırı açılmış, çalışmalar bu yollarda gelişmiştir. Bu bakımlardan yazar, Osmanlı Diplomatiği'nin üç safhada incelenebileceğini ileri sürmektedir :

1. Hazırlık safhası, 1604 senesinde Fransa Kralı IV. Henri ile Osmanlı hükümdarı Sultan I. Ahmed arasında akd edilen Sulh ve Ticaret Antlaşması'nın metninin 1615'te Paris'te yeni kurulan bir matbaada F. Sauary tarafından yayınlanması ile başlayan ve Georg Jacob tarafından 1919'da Budin Beylerbeyi Mustafa Paşa'ya ait 38 belgenin (*Schreiben Mustafas, des grossen Paschas von Ofen*, Kiel 1919, *Deutsche Übersetzungen türkischer Urkunden*'in 1. ve 2. cüzleri), yine aynı senede *Beiträge zum osmanischen Geldwesen* adlı kitabının yayınlanmasına kadar geçen devir olarak tanımlanmaktadır.

2. Osmanlı-Türk Yazı ve Diplomatîği'nin ayrılıım gösterdiği devre, 1920-1930 arası dönemi. Bu yolda öncü Kraelitz-Greifenhorst'tur. 1920'de Viyana'da İlimler Akademisi'nde Osmanlı belgelerinin dış şekilleri ve bünyesi hakkında bir konuşma yaptıktan sonra, aynı akademinin dergisinde (*Sitzungsberichte* 197. cilt, Nr. 3) 1921'de *Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur osmanischen Diplomatiek* adlı araştırmasını yayınlamış, ertesi sene bu eser müstakil olarak da piyasaya çıkmıştır. Lajos Fekete de bu dönemin devlerinden birisidir, haklı olarak kendisine «Osmanlı Diplomatîği'nin babası» unvanı verilmiştir.

3. Gelişme dönemi. Bu devrede Osmanlı-Türk Yazısı ve Diplomatîği Tarih'e yardımcı bir bilim haline gelmiştir. Bu safhayı da Stojanow a. 1930-1949, b. 1950-1969 ve c. 1970-1982 arası olmak üzere üç kısma bölmektedir.

Yazar, hemen her safha için belli başlı, çeşitli milletlere mensup araştırmacıları, onların birçok çalışmalarını dile getirmektedir. Böylece Feridun Bey, Ahmet Refik Bey'den Ömer Lütfi Barkan'a, Tayyib Gökbilgin'e kadar her biri tarihe mal olmuş simalar, geçen yüzyılın ve çağımızın Avrupa'nın türlü ülkelerine mensup ünlü araştırmacıları, başlıca eserleri tanıtılmakta, doğrudan doğruya Osmanlı Diplomatîği alanında yazılmış elkitapları teker teker incelenmekte, tenkide tabi tutulmaktadır. Zajaczkowski-Reychman, Guboglu, Nedkov (yazarın Sofya'dan hocası), Gökbilgin'in konuya ilişkin elkitapları bu meyandadırlar, Fekete ve Kraelitz-Greifenhorst'unukiler ile mukayese edilmektedirler. Stojanow, eleştirilerinde bile mutedil davranmaktadır (bk. S. 132-133). Osmanlı arşiv belgelerinin yayınlanmasına, tanıtılmasına hizmette bulunan Babinger, Wittek, Uzunçarşılı da unutulmayanlar arasındadırlar.

Böylelikle bu doktora tezi Osmanlı yazısı ve belgelerinin tanıtılması, bunlara ilişkin verilerin münakaşası alanlarında yapılan yüzyılları kapsayan çalışmaların bir tenkidî bibliyografyası niteliğindedir. Tabii olarak bu kadar geniş bir alan ve devir seçilince de özellikle Türkiye'deki bazı yayınların gözden kaçırılmış olması büyük bir kusur olmamaktadır.

Valery Stojanow'un bu çalışması, özellikle Türkiye'de, Batı'daki yayımları ve gelişmeleri tarihî bir derinlik içerisinde takip edebilmek bakımından çok faydalı, o nisbette de başarılı olmuştur. Kendisini böyle bir araştırmaya yönelttiği için, bu çalışmayı yöneten Prof. Hazai'nın da meydana gelen eserdeki payının gözden kaçmaması gerekir. Bu kitabın eleştirilerinin de daha ziyade bu çalışmayı tamamlayacak mahiyette olacağına şüphe yoktur. Böylece atılan adım semeresiz kalmamış olacaktır.

Nejat Göyünc